

Kamerrapportage acties **Nationaal actieplan versterken zoönosenbeleid 2022-2026**

Juli 2023

*Preventie Detectie Respons Internationaal Onderzoek
Respons Internationaal Onderzoek Preventie Detectie
Internationaal Onderzoek Preventie Detectie Respons
Onderzoek Preventie Detectie Respons Internationaal
Preventie Detectie Respons Internationaal Onderzoek
Respons Internationaal Onderzoek Preventie Detectie*

Dit document bevat een tussenrapportage van de voortgang op de acties uit het Nationaal actieplan versterken zoönosenbeleid. Voortgang op acties tot en met juli 2023 zijn opgenomen in dit document.

Per actie bevat de rapportage de volgende informatie:

- 1 Korte beschrijving van de actie
- 2 Geboekte voortgang op de actie
- 3 Toekomstige werkzaamheden op de actie

Preventie

Leefomgeving en vectoren

ACTIE 1: Inzet op tegengaan klimaatverandering en verandering landgebruik

Het tegengaan van ontbossing en klimaatverandering draagt bij aan de reductie van zoönosenrisico's. Nederland spant zich nationaal en internationaal in tegen (de gevolgen van) klimaatverandering en ontbossing. Hier zijn nationaal en internationaal doelen voor gesteld. In december 2022 is tijdens de 15de Conferentie van Partijen van het Verenigde Naties (VN)-Biodiversiteitsverdrag (CBD COP15) het Global Biodiversity Framework overeengekomen. Daarnaast is ook een besluit over biodiversiteit en gezondheid overeengekomen. Uw Kamer is hierover geïnformeerd in de Kamerbrief uitkomsten 15e Conferentie van Partijen VN-Biodiversiteitsverdrag (Kamerstukken II 2022/23 26407, nr 146).

ACTIE 2: Realisatie Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG)

In het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) zijn gebiedsgerichte opgaven en maatregelen opgenomen voor natuur, stikstof, landbouw, water, bodem en klimaat. Op 25 november 2022 is het ontwikkeldocument NPLG gepubliceerd samen met de handreiking NPLG. De uitwerking voor de meekoppelende structurerende keuze dierziekten & zoönosen is opgenomen in de update van de [Handreiking NPLG \(maart 2023\)](#). In juli 2023 zijn de gebiedsprogramma's door provincies ingediend. De gebiedsprogramma's worden in de tweede helft van 2023 getoetst door het Rijk. De handreiking NPLG, met daarin ook de meekoppelende structurerende keuze dierziekten en zoönosen, vormt de inhoudelijke basis voor deze toetsing.

ACTIE 3: Handreikingen meewegen zoönosen bij inrichting landelijk en stedelijk gebied

Handreikingen worden opgesteld voor decentrale overheden om zoönosenrisico's mee te wegen bij de inrichting van de leefomgeving. Lokale partijen kunnen hiermee zoönosenrisico's betrekken bij de keuzes voor de inrichting van de leefomgeving. Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) werkt dit uit samen met vertegenwoordigers van lokale overheden (zoals Interprovinciaal Overleg (IPO) en Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD)) om tegemoet te komen aan de behoefte en de wens vanuit de praktijk. Dit wordt de input voor handreikingen/gidsen van goede praktijken. Een eerste aanzet daartoe is te vinden op [Projecten Klimaat & milieu | RIVM](#). Deze factsheets zijn opgesteld door de GGD Regio Utrecht, GGD IJsselland, GGD Groningen. De GGD'en kunnen deze factsheets gebruiken bij hun advisering aan gemeenten in hun werkgebied.

ACTIE 4: Versterkte aanpak vectoren

Het RIVM en het Centrum Monitoring Vectoren (CMV) van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) werken op dit moment aan het opzetten van een gezamenlijk kennisplatform vectorgebonden infectieziekten. Dit centrum gaat zich bezighouden met monitoring, het genereren van kennis, en kennisverspreiding aan in eerste instantie (decentrale) overheden. Vanuit het kennisplatform vectorgebonden infectieziekten wordt onderzoek gedaan naar vectoren en daarmee samenhangende risico's voor zoönosen. Hierbij wordt ook gekeken naar de impact van veranderingen in de leefomgeving, klimaatverandering en klimaatadaptatiemaatregelen. Aanvullende kennis moet leiden tot verbeterde aanpak van de muggen en teken en ziekteverwekkers die zij bij zich kunnen dragen. Tegelijkertijd wordt nog steeds uitvoering gegeven aan de 'teken-strategie' die het ministerie van VWS in 2019 heeft opgesteld. Tevens is de westnijlvirus-surveillance

in uitvoering. Dit programma is gericht op het detecteren van besmettingen met het westnijlvirus en het ontwikkelen van een gezamenlijke communicatie- en beheersingsstrategie. Dit project loopt tot eind 2023 waarna een voorstel volgt voor continuering van de surveillance, en met in acht name van de EU4Health grant voor One Health surveillance die bij de Europese Commissie (EC) is ingediend (zie actie 34).

Veehouderij en landbouwhuisdieren

ACTIE 5: Verminderen risico op uitbraken met (zoönotische) ziekteverwekkers

Om het risico op uitbraken met en de verspreiding van (zoönotische) ziekteverwekkers te verminderen werden factoren die het zoönosenrisico beïnvloeden in beeld gebracht. Bestaande modellen en kennis over eerdere dierziekte- en zoönosenuitbraken werden geanalyseerd (Kamerstukken II 2022/23 29683, nr. 273) en een kwantitatief onderzoek werd uitgevoerd naar risicofactoren van pluimveebedrijven in verband met vogelgriep (Kamerstukken II 2022/23 28807, nr. 269). De rapporten zijn, naast de huidige kennis van dierziekten en zoönosen, gebruikt voor het vormgeven van de meekoppelende structurerende keuze dierziekten en zoönosen in het NPLG. In juli 2023 zijn de gebiedsprogramma's door provincies ingediend. Ook zijn de onderzoeken gebruikt bij de totstandkoming van het Intensiveringsplan preventie vogelgriep (Kamerstukken II 2022/23, 28807, nr. 291).

ACTIE 6: Bioveiligheidsplan voor veehouderijsectoren

De ontwikkeling van een bedrijfsspecifiek bioveiligheidsplan voor pluimveebedrijven, met de hygiënescan als basis,

is afgerond, evenals de pilot met dit plan. In de tweede helft van 2023 wordt met behulp van de uitkomsten van de pilot regelgeving opgesteld en in procedure gebracht die ertoe verplicht het bioveiligheidsplan in het bestaande wettelijk verplichte bedrijfsgezondheidsplan op te nemen voor alle pluimveebedrijven. Na een evaluatie van de pilot in de pluimveesector (en het borgen hiervan) wordt in overleg met andere sectoren besloten hoe dit verder wordt uitgerold naar andere veehouderijsectoren. Daarbij wordt prioriteit gegeven aan de varkenssector.

ACTIE 7: Keurmerk zoönosen voor bedrijven met een publieksfunctie

Dit keurmerk van Royal GD (Gezondheidsdienst voor Dieren, GD) voor bedrijven met een publieksfunctie is een zoönosen-checklist die dierhouder en diens dierenarts jaarlijks invullen en doorspreken. De checklist geeft dierhouders inzicht waar risico's liggen op het gebied van (verspreiding van) zoönosen en geeft handvatten hoe deze risico's te verminderen (denk bijvoorbeeld aan goede mogelijkheden om handen te wassen na het aaien van dieren). De checklist wordt door veel dierhouders gebruikt en wordt door bepaalde overkoepelende instanties verplicht of sterk aangeraden voor aangesloten bedrijven. GD voorziet de checklist jaarlijks van een update. Daarnaast voert GD vanaf de tweede helft van 2023 het periodiek overleg opnieuw in met GGD'en, RIVM, NVWA, en IRAS (Institute for Risk Assessment Sciences, Universiteit Utrecht) met als doel om de checklist te bespreken en te bezien hoe het keurmerk meer onder de aandacht kan worden gebracht bij de doelgroep. Om dat laatste goed te kunnen doen is een doelgroep analyse uitgevoerd. In het periodiek overleg wordt besproken wat de vervolgacties kunnen zijn. Het afgelopen jaar zijn er gesprekken met GGD'en gevoerd om te bespreken hoe het keurmerk nog meer onder de aandacht kan worden gebracht bij partijen die GGD'en om advies te vragen.

ACTIE 8: Vaccinatie om verspreiding HPAI te beperken

Er wordt gewerkt aan een stapsgewijs traject om vaccinatie zo snel mogelijk en met zo gering mogelijk risico's voor volks- en diergezondheid mogelijk te maken. Tussen augustus 2022 en januari 2023 is een vaccinproef uitgevoerd, waaruit bleek dat twee van de vier geteste vaccins effectief zijn tegen ziekteverschijnselen en verspreiding van het vogelgriepvirus. Deze twee vaccins worden in een veldproef verder onderzocht op effectiviteit. Naar verwachting kan de proef starten in september 2023 op twee relatief kleine legbedrijven met een reguliere bedrijfsvoering. De proef zal ruim een jaar duren. Gedurende die periode worden zeer waarschijnlijk drie transmissieproeven gedaan zoals die ook in het najaar van 2022 bij Wageningen Bioveterinary Research (WBVR) zijn uitgevoerd tijdens de proef in het laboratorium. Hiermee wordt de effectiviteit van vaccinatie, toegediend onder praktijkomstandigheden, onderzocht. Tevens wordt onderzocht hoe lang een vaccinatie voldoende bescherming biedt tegen infectie en transmissie. De resultaten komen gedurende 2024 en 2025 beschikbaar. Het streven is om een pilot met meer bedrijven uit te voeren. Het doel van de pilot is ervaring opdoen en inzicht krijgen in het uitvoeren van vaccinatie in de praktijk en alle verschillende aspecten die daarbij komen kijken. Deze ervaringen worden gebruikt voor een verdere opschaling en de uitvoering van een vaccinatieprogramma op de langere termijn. De pilot zal starten na het bekend worden van de eerste resultaten van de veldproef en de daaraan gekoppelde eerste transmissieproef. Resultaten van die proef worden begin 2024 verwacht. Daarnaast wordt de pilot uitgevoerd met vaccins die door EMA (European Medicines Agency) zijn beoordeeld en waarvoor dan een Europese handelsvergunning is verkregen.

ACTIE 9: Lange afstandstransporten van landbouw-huisdieren verminderen

Nederland zet zich samen met andere lidstaten (zoals de “Vught groep”: Duitsland, Denemarken, Zweden en België) in om lange afstandstransporten in de Europese Unie (EU) te verminderen vanuit het perspectief van dierenwelzijn, o.a. door bij de Landbouw- en Visserijraad te pleiten voor een verbod op lange afstandstransporten voor slachtdieren en ongespeende dieren en een verschuiving naar het vervoer van genetisch materiaal en vlees in plaats van levende dieren. De “Vught groep” heeft in 2022 een position paper aangeboden aan de EC waarmee zij haar visie op diertransport in Europa deelt in aanloop naar de revisie van Europese Verordening (EG) Nr. 1/2005 (de Transportverordening). Daarnaast beëindigt Nederland vanaf 31 december 2023 de bindende afspraken met niet-EU landen (derde landen) voor de export van levende varkens en herkauwers, waarmee Nederland een duidelijk signaal afgeeft geen voorstander te zijn van exporten van deze dieren naar derde landen (waarvoor vrijwel altijd lange afstandstransporten nodig zijn). Het verlagen van het zoönosenrisico en in- en versleep van dierziekten benadrukken het belang om deze lange afstandstransporten te verminderen.

ACTIE 10: Pilot influenzavirussen varkenshouderij

Het varken is een potentieel ‘mengvat’ van influenzavirussen van verschillende diersoorten en de mens. Om die reden achten experts het belangrijk dat er meer onderzoek gedaan wordt naar de influenzastammen die rondgaan in de varkenshouderij. Dit onderzoek is in een pilot in november 2022 gestart door het RIVM, in samenwerking met GD, WBVR en Erasmus University Medical Center (Erasmus MC). Deze pilot bestaat onder andere uit een surveillance van varkensinfluenzavirussen waarbij gestreefd wordt naar het verzamelen van 200 influenzavirussen afkomstig van varkens op bedrijven verspreid door Nederland. De data

van deze virusstammen moet samenkomen in een database waarin de genoemde partijen de informatie over deze virusstammen laagdrempelig met elkaar kunnen delen (zie actie 37). De gevonden stammen worden met elkaar vergeleken om zodoende vroegtijdig trends in varkensinfluenzavirussen te volgen en te vergelijken met relevante humane influenzavirussen. De resultaten van deze pilot worden verwacht in het najaar van 2023 en worden daarna met de Kamer gedeeld. Na de evaluatie van deze pilot krijgt de surveillance naar influenzavirussen op varkensbedrijven een vervolg.

ACTIE 11: Dierwaardige veehouderij, in balans met de volksgezondheid

In het coalitieakkoord van het demissionaire kabinet is de ambitie vastgelegd om te komen tot een dierwaardige veehouderij, in balans met de volksgezondheid. Met betrokken partijen wordt gekeken naar de mogelijkheden om houderijsystemen aan te passen. De afspraken hierover zullen in een convenant dierwaardige veehouderij worden vastgelegd. Hierbij wordt het zoönosenrisico meegewogen. De uitkomsten van het convenant zijn mede bedoeld als basis om invulling te geven aan lagere regelgeving onder de Wet Dieren. Een Nota van Wijziging waarmee de grondslag voor deze regelgeving in de wet wordt gecreëerd, ligt bij de Tweede Kamer. Het verdere proces hangt af van de planning van de Tweede Kamer en de formatie.

Wilde dieren en gezelschapsdieren

ACTIE 12: Terugdringen (illegale) handel in levende (wilde) dieren en bushmeat

Door een risico-inventarisatie uit te laten voeren door Bureau Risicobeoordeling & Onderzoek (BuRO), wordt

bezien hoe de illegale handel in (wilde) dieren en bushmeat zich voltrekt. Deze risico-inventarisatie wordt op dit moment uitgevoerd en afhankelijk van de resultaten worden gerichte opsporing naar illegale handel en handhaving verstevigd. Om een goede handhaving te ondersteunen is het nodig om snel te kunnen onderzoeken van welke diersoort een aange troffen dierlijk product is. Daarnaast is het relevant te onderzoeken welke pathogenen zich in deze producten bevinden. WBVR ontwikkelt methodes om dit sneller en gemakkelijker te kunnen doen. Samen met de NVWA en de Douane wordt dit project vormgegeven.

ACTIE 13: Agenderen risico’s ‘wet markets’

Bij de World Health Assembly is dit onderwerp in 2022 geagendeerd en het is opgenomen in de 5 jaren strategie van World Health Organization (WHO). De WHO en de Quadripartite (de Quadripartite is het samenwerkingsverband tussen de Voedsel- en Landbouworganisatie (FAO), het Verenigde Naties milieuprogramma (UNEP), de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) en de Wereldorganisatie voor diergezondheid (WOAH)) hebben ook het ontwikkelen van risicobeperkende maatregelen om spillover tussen wilde dieren en huisdieren en mensen, met inbegrip van markten voor levende dieren (traditionele markten) opgenomen in het [One health joint plan of action \(2022-2026\)](#) (OHJPA).

ACTIE 14: Internationale aandacht voor bioveiligheid

Bioveiligheid is een belangrijk instrument om verspreiding van (zoönotische) ziekteverwekkers tegen te gaan. In internationale gremia wordt, wanneer de onderwerpen zich aandienen, door Nederland het belang van bioveiligheid benadrukt, juist ook bij markten, beurzen en tijdens de jacht.

ACTIE 15: Intensiveren toezicht Nederlandse dierenbeurzen en aanvullende zoönosenmaatregelen

NVWA heeft het toezicht op dierenbeurzen in 2022 verstevigd vanuit de bestaande capaciteit. Vanaf 2023 is structureel geld beschikbaar om deze versteviging voort te zetten. Hierbij wordt niet alleen naar beurzen gekeken, maar naar de gehele keten van handel die rondom deze beurzen plaatsvindt. Wageningen University & Research (WUR) heeft een onderzoek uitgevoerd om risico's van reptielenbeurzen voor dierenwelzijn en zoönosen in kaart te brengen. De uitkomsten van het onderzoek zijn onder andere dat het risico voor het oplopen van een zoönose tijdens het bezoeken van een reptielenbeurs zeer laag is. Voor zoönosen zijn op dit moment geen aanvullende maatregelen nodig. Samen met NVWA en WUR wordt onderzoek voorbereid naar vogelbeurzen en beurzen waar (minder algemeen gehouden) zoogdieren worden tentoongesteld en verhandeld.

ACTIE 16: Ontwikkeling lijst voor geschikte gezelschapsdieren, mede vanwege zoönosenrisico's

De huis- en hobbydierenlijst is gepubliceerd en aangeboden aan de Tweede Kamer (Kamerstukken II 2021/22 28286, nr 1260). Vanaf 1 juli 2024 gaat de lijst in werking en mag niet meer gefokt worden met dieren die niet op deze lijst staan. In de Landbouw- en Visserijraad van 24 mei 2022 heeft de EC toegezegd om de eventuele invoering van een Europese positieflijst te onderzoeken. De EC riep in deze vergadering lidstaten op om ervaringen te delen. Nederland geeft hieraan gehoor en deelt de ervaringen die zijn opgedaan met de totstandkoming van de huis- en hobbydierenlijst, ten behoeve van het onderzoek naar een Europese positieflijst.

ACTIE 17: Verkleinen risico's waar gezelschapsdieren grootschalig bij elkaar komen

Omdat weinig zicht is op een deel van de handel in gezelschapsdieren, wordt momenteel door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) in beeld gebracht welke knaagdieren in grotere aantallen gehouden, verhandeld en getransporteerd worden. Na deze inventarisatie, die naar verwachting eind 2023 klaar is, wordt bepaald of aanvullende maatregelen nodig zijn om het zoönosenrisico in bepaalde situaties te verlagen.

ACTIE 18: Duurzame en effectieve plaagdierbeheersing

Plaagdieren kunnen niet alleen overlast veroorzaken, maar ook zoönotische ziekteverwekkers overdragen. Daarom wordt binnen het vierjarige (2021-2024) programma 'Duurzame en effectieve plaagdierbeheersing' samengewerkt met onder andere gemeenten om ervoor te zorgen dat de overlast van plaagdieren verminderd wordt. Hiervoor wordt in de tweede helft van 2023 de Integrated Pest Management (IPM) methode uitgerold (allereerst gericht op knaagdierbestrijding, in de toekomst uitgebreid naar bestrijding van andere plaagdieren). Het doel van deze methode is om resistentie tegen biociden in plaagdieren te verminderen. Bij de IPM-methode wordt eerst ingezet op preventie en niet-chemische bestrijding en pas daarna mogen, door gecertificeerde plaagdierbestrijders, biociden gebruikt worden. IPM is een duurzamere bestrijdingsmethode, wat op termijn zorgt voor een vermindering van het aantal plaagdieren (die niet resistent tegen biociden zijn). Als resultaat daarvan zal de blootstelling van plaagdieren aan mensen verlaagd worden. De invoering van de IPM methode richt zich nu op o.a. certificering plaagdierbestrijders en realisatie van beschikbaarheid van toegestane middelen.

Humane preventie en zoönosengeletterdheid

ACTIE 19: Gericht verbeteren zoönosengeletterdheid bij burgers en professionals

Burgers

Zoönosengeletterdheid gaat over de combinatie van kennis, alertheid en gedrag ten aanzien van zoönosen. Het vergroten van kennis en het bewustzijn over de risico's van zoönosen en het mogelijke handelingsperspectief om besmetting te voorkomen, kunnen ertoe bijdragen dat mensen minder besmet raken met zoönotische ziekteverwekkers. Voor het gericht verbeteren van de zoönosengeletterdheid van burgers is allereerst een inventarisatie door het RIVM uitgevoerd om na te gaan voor welke zoönosen en doelgroepen aanvullende (overheids)communicatie zinvol is. Het RIVM heeft een marktonderzoek laten uitvoeren naar de kennis en het gedrag van doelgroepen over verschillende transmissieroutes. De belangrijkste conclusie uit het onderzoek is dat burgers redelijk wat kennis over zoönosen hebben, maar dat er ruimte is voor verbetering. Er is een verschil te zien tussen kennis gedrag. Zo is er bekendheid over het mogelijk oplopen van een teek, maar wordt een tekencheck lang niet altijd uitgevoerd als dat wel gewenst is. Daarnaast zijn er ook verschillen tussen doelgroepen gevonden. De resultaten van het onderzoek zullen worden gepubliceerd in een wetenschappelijke publicatie en worden gebruikt voor het maken van een communicatieplan voor het gericht verhogen van de zoönosengeletterdheid van burgers. Daarnaast heeft het RIVM in samenwerking met o.a. de NVWA en het Landelijk Informatie Centrum Gezelschapsdieren (LICG) gewerkt aan de update van verschillende bestaande communicatie-instrumenten over zoönosen.

Hiertoe behoren o.a. het actualiseren en beter toegankelijk en vindbaar maken van de website [Ziek door dier | RIVM](#), actuele communicatie via sociale media over onderwerpen die nu spelen en een video over handen wassen na diercontact. Daarnaast heeft de NVWA alle [zoönosen webdossiers](#) geüpdatet en is er een online tool in ontwikkeling die de vindbaarheid van informatie over zoönosen makkelijker maakt. Komend jaar zal er aanvullend onderzoek worden gedaan, o.a. naar het verschil in kennis en gedrag in het kader van tekenbeten.

Professionals

Professionals (zoals zorgmedewerkers en dierenartsen) zijn over het algemeen goed op de hoogte van zoönosen, de risico's daarvan en welke risicoverlagende maatregelen zij kunnen nemen. Zij zijn opgeleid op het gebied van infectieziekten waarbij ook zoönosen onderwezen worden. Maar op sommige punten is er mogelijkheid tot verbetering. Met input van verschillende stakeholders is een inventarisatie gemaakt van welke professionals moeten worden bereikt en hoe. In 2023 ligt de focus op wildopvangmedewerkers, zorgmedewerkers en dierenartsen. De komende jaren volgen andere beroepsgroepen. Onder actie 21 wordt uitgebreider ingegaan op bovenstaande doelgroepen.

ACTIE 20: Voorlichting over het seoulvirus en te nemen hygiënemaatregelen

Voorlichting over de preventie van de transmissie van Seoulvirus bij rattenfokkerijen en te nemen maatregelen zal verbeterd worden door meer specifieke informatie te verstrekken. Op dit moment wordt onderzoek uitgevoerd door het RIVM om specifieke maatregelen onderbouwd te kunnen nemen (zoals bijvoorbeeld: het gescheiden houden van verschillende nesten). Om deze groep beter te bereiken is gesproken met belangenorganisaties en wordt communicatie voorbereid. Daarbij wordt ook het belang van

registratie benadrukt. Voorlichting aan rattenhouders en houders van overige 'kooidieren' is verbeterd door geactualiseerde informatie op de website van LICG.

ACTIE 21: Stimuleren One Health in opleidingen Wildopvangmedewerkers

Medewerkers in wildopvangcentra lopen een verhoogd risico op besmetting met een zoönose door het directe contact met (regelmatig zieke) wilde dieren. Dutch Wildlife Health Centre (DWHC) heeft in een kwantitatief onderzoek uitvraag gedaan bij het merendeel van de wildopvangcentra in Nederland om inzicht te krijgen in de kennisbehoefte t.a.v. zoönosen. Komend jaar werkt DWHC aan een lespakket voor personeel bij de opvangcentra. Het lespakket gaat o.a. over de risico's op zoönosen bij het handelen en vervoeren van zieke of dode wilde dieren, persoonlijke beschermingsmaatregelen, hygiëne, en de wijze waarop medewerkers zoönosen kunnen melden en monsters kunnen insturen.

Zorgmedewerkers

Zorgmedewerkers uit de eerste lijn zien met regelmaat patiënten met een zoönotische infectieziekte. Het is belangrijk dat zij dit tijdig opmerken om de beste zorg voor de patiënt (en eventueel het dier) te bewerkstellingen en eventuele verspreiding te voorkomen. Het afgelopen jaar is gesproken met verschillende stakeholders (waaronder RIVM, GGD'en, Nederlands Huisartsen Genootschap (NHG), Huisarts & Wetenschap, en Koninklijke Nederlandse Organisatie van Verloskundigen (KNOV)) wat er aanvullend kan worden gedaan om de zoönosengeletterdheid van huisartsen en andere zorgmedewerkers te verbeteren. Uit de inventarisatie kwam naar voren dat in de opleiding tot huisarts aandacht is voor infectieziektepreventie en zoönosen en dat er ook verschillende nascholingen zijn op dit thema voor huisartsen en andere zorgmedewerkers. Met NHG is besproken dat zij huisartsen op zoönosen blijven attenderen, bijvoorbeeld

door het maandelijks overzicht zoönotische signalen van RIVM onder de aandacht te brengen, informatie over zoönosen aan te vullen op thuisarts.nl of te verwijzen naar de website [Ziek door dier | RIVM](#). Een aantal GGD'en zet zich in samen met het RIVM om nascholing te bundelen in de vorm van een blauwdruk.

Dierenartsen

Dierenartsen hebben een belangrijke taak in het signaleren van zoönosen. In gesprek met verschillende stakeholders (zoals Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde (KNMvD), Collectief Praktiserende Dierenartsen (CPD) en het Veterinair Medisch Diagnostisch Centrum van de Faculteit Diergeneeskunde (FD)) is besproken hoe en waar zoönosengeletterdheid versterkt kan worden onder dierenartsen. Hierbij kwam aan bod dat in de opleiding Diergeneeskunde veel aandacht is voor zoönosen, en dat dierenartsen bij uitstek een groep is waarbij de kennis over zoönotische ziekteverwekkers groot is. Besproken is hoe signalen over zoönosen breder gedeeld kunnen worden onder dierenartsen en hoe de samenwerking tussen dierenartsen, huisartsen en GGD'en nog verder verbeterd kan worden.

One Health game

Een initiatief in het kader van zoönosengeletterdheid is de One Health game. Bij de bestaande serious game worden professionals (in opleiding) in een gesimuleerde crisissituatie geleerd samen te werken en signalen te delen om de crisis tot een goed einde te brengen. Door een versie van deze game te ontwikkelen die zonder spelbegeleider kan worden gespeeld wordt de game toegankelijker. Deze game wordt in het tweede deel van 2023 ontwikkeld (en is dan ook beschikbaar in het Engels) en vervolgens aangeboden aan relevante stakeholders zoals FD, GGD'en, RIVM, NVWA, WBVR, NHG en GD.

ACTIE 22: Standaarden, richtlijnen en informatie voor huisartsen en patiënten

Huisartsen maken meestal gebruik van de NHG-richtlijnen en gebruiken bij specifieke (zoönotische) infectieziekten aanvullend Landelijke Coördinatie Infectieziektebestrijding (LCI)-richtlijnen. Uit besprekingen met NHG bleek dat aanpassingen van de NHG-richtlijnen niet nodig is, omdat bij de relevante NHG-richtlijnen reeds aandacht wordt besteed aan zoönosen. Bij reguliere updates van deze richtlijnen is met NHG afgesproken dat er daar waar relevant extra op wordt gelet of er voldoende aandacht is voor zoönosen.

ACTIE 23: Influenzapreventie bij specifieke doelgroepen

Specifieke beroepsgroepen, zoals veehouders, dierenartsen en andere personen die werken met dieren die besmet kunnen zijn met influenzavirus, kunnen hiermee in aanraking komen. De kans op recombinitie van influenzavirussen uit mensen, varkens en vogels moet verkleind worden. Daarom zijn veehouders in oktober 2022 via nieuwsbrieven van o.a. een brancheorganisatie en een arbodienstverlener opgeroepen de jaarlijkse griep prik te halen. Ook in 2023 zal naar de relevante doelgroepen gecommuniceerd worden. Daarnaast wordt binnen het Intensiveringsplan vogelgriep het laagdrempelig aanbieden van seizoensgriepvaccinatie voor personen die professioneel in aanraking komen met (potentieel) besmette dieren nader uitgewerkt. Dit is ook een aanbeveling van het Deskundigenberaad Zoönosen (DB-Z) en een onderdeel van het advies van de Gezondheidsraad over griepvaccinatie voor werknemers. Het RIVM heeft een werkgroep ingericht met experts die het gebruik van antivirale middelen nagaat en zal adviseren over de mogelijke inbedding van verstrekking van deze middelen via de Arbosystematiek.

Detectie

De zoönosenstructuur

ACTIE 24: Internationale kennisdeling zoönosenstructuur en nationale actieplannen zoönosen

Nederland heeft afgelopen jaar op verschillende momenten internationaal aandacht gevraagd voor de werking van de Nederlandse zoönosenstructuur en de meerwaarde van nationale actieplannen (waaronder bij de Health Security Committee (HSC) en bij een CVO (Chief Veterinary Officer) - CMO (Chief Medical Officer) meeting) en zal dit blijven doen. In het One Health European Joint Program (OHEJP) is door het RIVM met en voor lidstaten een toolkit voor het opzetten van een zoönosenstructuur ontwikkeld. De onderdelen van de toolkit ondersteunen landen bij het opzetten en uitvoeren van de signalering, de risicoanalyse en het risicomanagement van zoönosen en heeft tot doel de (gestructureerde) samenwerking tussen het humane en het veterinaire domein op het gebied van (opkomende) zoönosen in Europese lidstaten te versterken/verbeteren. Ook na het aflopen van het OHEJP in september 2023 zal deze kennis verspreid blijven worden. Het RIVM krijgt, met de Med-Vet-Net Association, de opdracht om deze toolkit door te ontwikkelen naar een One Health-module, met een betere integratie van de omgevingsaspecten, en waar mogelijk ook de ruimte om landen te ondersteunen die zo'n structuur opzetten. Med-Vet-Net is een Europees topnetwerk dat veterinaire, medisch en voedingswetenschappelijk onderzoek integreert onder andere op het gebied van preventie en bestrijding van zoönosen. Momenteel is het RIVM voorzitter van deze organisatie.

ACTIE 25: Witte vlekken analyse van de signaleringsfunctie van het SO-Z

Het RIVM heeft, als voorzitter van het Signaleringsoverleg Zoönosen (SO-Z), een analyse uitgevoerd om na te gaan of het SO-Z voldoende zicht heeft op alle relevante signalen

uit het veld en of aanvullende monitoringsactiviteiten of monitoringsdata uit andere bronnen noodzakelijk is om het beeld van het SO-Z te complementeren. Deze evaluatie is inmiddels uitgevoerd. Een van de aanbevelingen is dat de (zoönotische risico's van de) insectensector in beeld moet komen, daarvoor is deze zomer een pilot gestart (zie actie 31). Ook geeft RIVM aan dat er weinig zicht is op de visteeltsector. Er wordt in het tweede deel van 2023 aan onderzoekspartijen gevraagd een verkenning uit te voeren naar non-alimentaire zoönosen in deze sector. Een ander concreet punt uit de analyse is dat Erasmus-MC een plek moest krijgen in het maandelijkse overleg van het SO-Z, dat is inmiddels gerealiseerd.

ACTIE 26: Doorvoeren aanbevelingen zoönosenstructuur uit de evaluatie SARS-CoV-2 bij nertsen

Bij de uitbraak van SARS-CoV-2 bij nertsen in 2020 is de zoönosenstructuur voor de eerste keer in zijn geheel doorlopen. De aanpak van deze uitbraak is door het Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement (COT) geëvalueerd en er is gekeken hoe de zoönosenstructuur heeft gefunctioneerd en hoe bijvoorbeeld is samengewerkt tussen de ministeries van VWS en LNV. De eerste aanbeveling gaat over het in een vroeg stadium combineren van veterinaire en humane onderzoek bij het opstarten van onderzoek naar potentiële zoönosen en/of uitbraken daarvan. De instituten aan beide kanten van het spectrum worden gestimuleerd om betrokken te zijn bij elkaars onderzoeken en bij aanvraag van dergelijke onderzoeken vanuit het Rijk wordt hier specifiek aandacht voor gevraagd. De aanbevelingen uit deze evaluatie worden daarnaast meegenomen in het zoönosentraject van Berenschot (zie actie 44) dat dit jaar wordt afgerond. Het RIVM heeft naar aanleiding van de aanpak van de uitbraak onder de nertsen een voorstel gedaan voor het invoegen van een extra overlegstructuur in de zoönosenstructuur.

Monitoring en signalering in de leefomgeving en bij dieren

ACTIE 27: Europese naleving van surveillance programma's voor signaleren (nieuwe) ziekten

In de Europese diergezondheidsverordening is het verplicht dat lidstaten surveillanceprogramma's hebben om (nieuwe) ziekten snel te signaleren. In Nederland is dat met verschillende veterinaire monitoringsprogramma's ingeregeld. Nederland heeft op meerdere momenten in 2022 en 2023 bij Europese partners kenbaar gemaakt dat er aandacht moet zijn voor de invulling van de Europese verplichting voor surveillance programma's om (nieuwe) ziekten snel te signaleren. Zo heeft de Nederlandse CVO het aangekaart bij het Directoraten-Generaal (DG) overleg met de EC, en is het tevens informeel op verschillende momenten met Europese lidstaten en de Commissie besproken. Daarbij zijn praktische en concrete voorbeelden gegeven, zoals de Nederlandse basismonitoring, die ter illustratie kunnen dienen voor andere lidstaten. Nederland blijft zich hiervoor inzetten.

ACTIE 28: Update EmZoo-lijst met risicovolle zoönotische ziekteverwekkers voor gerichte monitoring

Het RIVM zal een herprioritering van zoönotische pathogenen uitvoeren. Hierbij wordt eerst gekeken naar de achterliggende methoden om te bepalen of onderdelen hiervan eventueel aanpassing nodig hebben. In 2022 hebben hiervoor bijeenkomsten met experts plaatsgevonden. Het toevoegen van een criterium 'Ecologische Impact' wordt als belangrijk gezien en wordt betrokken bij het vervolgtraject. De daadwerkelijke herprioritering vindt in 2023 en 2024 plaats. In 2025 en 2026 zullen nieuw opkomende pathogenen worden toegevoegd aan de prioritering indien noodzakelijk en zal de database behorend bij de prioritering

up-to-date worden gehouden. De resultaten van deze lijst zijn ook input voor het definiëren van aanvullende One Health surveillance systemen.

ACTIE 29: Intensiveren monitoring vectoren en vectorgebonden ziekteverwekkers

Door klimaatverandering, -adaptatie en andere veranderingen in de leefomgeving kan de aanwezigheid van bepaalde vectoren in de natuur toenemen én daarmee zorgen voor een toename van vectoroverdraagbare infectieziekten. Daarom is er structureel geld beschikbaar gemaakt voor de uitbreiding van de monitoring door het CMV. Hiermee kan er breder (en nog beter) zicht gehouden worden op vectoren en in samenwerking met het RIVM ook beter zicht worden gehouden op de ziekteverwekkers die via vectoren worden verspreid.

ACTIE 30: Signalering zoönosen in wilde dieren

Door het ontwikkelen van een database waarin klinische gegevens van levende zieke wilde dieren centraal kunnen worden vastgelegd komen trends en ontwikkelingen in deze dieren beter in beeld. Hierdoor kunnen uitbraken van (zoönotische) ziekten eerder gesignaleerd worden. De database is in de ontwikkelingsfase, in samenwerking met verschillende wildopvangcentra, DWHC en Van Hall.

ACTIE 31: Opzetten monitoringsprogramma insectenweek

Insecten worden in toenemende mate gebruikt voor menselijke consumptie en diervoeder. Op dit moment is er geen monitoringsprogramma naar (zoönotische) ziekteverwekkers bij insecten omdat eerst bekend moet zijn welke ziekteverwekkers hier een rol spelen. Daarom is data- en kennisverzameling door middel van een pilotonderzoek noodzakelijk. Op dit moment wordt door het onderzoeksteam van WBVR, in samenwerking met het RIVM, een onderzoeksopzet gemaakt. De pilot is deze zomer gestart.

Indien nodig kan na de pilot een programma voor de lange termijn worden ingericht.

Monitoring en signalering in humane gezondheidszorg

ACTIE 32: Europese versterking surveillance zoönotische pathogenen bij dieren en in het milieu

De European Food Safety Authority (EFSA) helpt, in samenwerking met het European Centre for Disease Prevention and Control (ECDC), lidstaten in Europa met het opzetten van een gecoördineerd surveillancesysteem voor zoönotische pathogenen bij dieren en in het milieu. De EFSA verzamelt hierbij alle data die uit de verschillende Europese lidstaten komen en gebruikt die bij systematische risicobeoordelingen. Dit heeft als doel om te komen tot een Europees geharmoniseerde surveillance in mensen in een One Health aanpak. Het RIVM is aangewezen als nationale coördinator bij het opzetten van die surveillance in Nederland, en doet dat in samenwerking met alle partners uit de zoönosenstructuur.

ACTIE 33: Versterking humane surveillance

Het RIVM heeft in mei 2023 in opdracht van VWS een advies opgesteld om de surveillance van infectieziekten te verbeteren in het kader van pandemische paraatheid. Het RIVM versterkt landelijke surveillance op een brede groep voor de mens relevante infectieziekten en indicatoren van belang voor verspreiding van deze infectieziekten. Dat gebeurt op basis van het centraliseren van surveillancedata verkregen (via meldplicht en vrijwillig) vanuit het RIVM zelf of van ketenpartners zoals laboratoria, GGD-en, ziekenhuizen, ECDC, WHO, via landelijke registratie van vaccinaties,

etc. In de versterkte surveillance van infectieziekten staan data voor actie en het goed voorbereid zijn op landelijke grote uitbraken centraal. Het RIVM zet in op een meer integrale benadering van de surveillance. Dit betreft zowel de integrale afweging waarin de surveillance versterkt moet worden, als een meer generieke aanpak voor benutting van data, het creëren en gebruik van de data-infrastructuur en het maken van samenwerkingsafspraken met partijen met wie data worden uitgewisseld. Integraliteit betreft ook de versterking van de verbinding met domeinen buiten de publieke gezondheid, vooral het zorg-, dier-, en milieu-domein om te zorgen dat data meer en sneller beschikbaar komen. En versterking van mobiliteits- en gedrags-informatie van belang voor (prognoses over) verspreiding van infectieziekten. Een groot deel van de vernieuwing van surveillance van infectieziekten vindt in eerste instantie plaats vanuit individuele surveillanceprojecten. Denk hierbij aan het verbreden, versterken en structureel borgen van de rioolwatersurveillance, de surveillance uit ziekenhuizen (SARI-surveillance), surveillance van huisartsgegevens (Nivel-peilstations), kiemsurveillance, immuunsurveillance, One Health surveillance, infectieradar en de surveillance van vaccinatiegraad, -respons en -effectiviteit. Een deel daarvan is een uitbreiding en versterking van reeds langer bestaande instrumenten. Een ander deel is in de COVID-19-pandemie geïnitieerd en wordt nu structureel gemaakt.

ACTIE 34: Versterking One Health surveillance

In vervolg op actie 32 heeft RIVM met consortiumpartners in het kader van versterking van One Health surveillance een Nederlands onderzoeksvoorstel ingediend bij het programma EU4Health van de EC; dit voorstel is goedgekeurd. De invulling van het onderzoeksvoorstel is gebaseerd op enkele van door de EFSA geprioriteerde pathogenen waarvan op dit moment geen structurele surveillance-systemen zijn in Nederland. Er worden

voorstellen gedaan voor surveillance van: aviaire influenza en westnijlvirus bij in het wild levende dieren en aviaire en varkensinfluenza in buiten gehouden varkens en wilde zwijnen. Het consortium gaat de komende drie jaar aan de slag met het uitvoeren van het onderzoek.

ACTIE 35: Signalering zoönosen in de eerste lijn

Wanneer een patiënt is geïnfecteerd met een (zoönotische) infectieziekte wordt materiaal door de arts afgenomen en ingestuurd naar het laboratorium. In de meeste gevallen wordt een zoönotische infectieziekte daardoor voor het eerst vastgesteld in het laboratorium. Zij maken vervolgens de melding bij de GGD en de behandelend arts wordt ook op de hoogte gebracht. Dit systeem werkt goed. Aanpassing van registratiesystemen van huisartsen is niet gewenst. Wel wordt ingezet op zoönosengeletterdheid in de eerste lijn, zie actie 21.

Informatie- en gegevensuitwisseling

ACTIE 36: Analyse huidige mogelijkheden gegevensuitwisseling

Binnen de One Health aanpak is het essentieel dat signalen over zoönosen vanuit de leefomgeving en het veterinaire domein zo snel mogelijk worden uitgewisseld met de humane experts en vice versa. Het RIVM heeft onderzocht hoe de huidige informatiestromen in bestaande One Health-surveillancenetwerken lopen en hoe ICT-middelen hierin ondersteuning bieden. Ter verbetering van de huidige aanpak richt het RIVM in de periode 2023-2026 een projectgroep op die een One Health Data Sharing Agreement (DSA) opstelt die bruikbaar is voor de samenwerking tussen RIVM en haar One Health partners (o.a. WBVR, GD, NVWA).

Daarnaast werkt het RIVM aan de verbetering van bestaande ICT-tools voor het matchen van data en sequenties van ziekteverwekkers uit verschillende domeinen (mens, dier en omgeving), zodat monitorings- en surveillance gegevens uit de verschillende domeinen sneller en beter kunnen worden uitgewisseld. Hierdoor kan sneller tot een gerichte aanpak worden gekomen bij een zoönotische uitbraak.

ACTIE 37: Pilot gegevensuitwisseling varkensinfluenzavirussen

Voor de versterking van de gegevensuitwisseling is bij het opstellen van het actieplan de inrichting van een veterinaire-humaan surveillancesysteem voor varkensinfluenza voorzien. In 2022 is een pilot gestart voor een veterinaire-humaan surveillancesysteem voor varkensinfluenza (actie 10). Alle data uit dit surveillancesysteem moeten samenkomen in een platform waar de details van de virusstammen kunnen worden uitgewisseld. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van een online software platform van het RIVM (moleculair platform software) dat in 2007 is ontwikkeld en intussen wordt gebruikt door meerdere nationale en internationale laboratorium-netwerken voor het delen van sequenties en een kleine set contextuele data. De uitdaging bij het delen van gedetailleerde informatie over influenzastammen is om verschillende onderzoekspartijen toegang te geven tot deze database en tegelijkertijd de bescherming van privacygevoelige informatie te borgen. Een eerste versie van het platform is vanaf december 2022 in gebruik. Het delen van de varken-influenzavirussequenties en relevante humane influenzavirussequenties gebeurt volgens afspraken die zijn gemaakt in de consortium-overeenkomst die in maart 2023 is getekend door alle projectpartners (RIVM, GD, WBVR, Erasmus MC). De eerste sequenties zijn door de projectpartners in mei 2023 aan het platform toegevoegd.

ACTIE 38: Leidraad voor gegevensuitwisseling

Op basis van de analyse voor huidige mogelijkheden voor gegevensuitwisseling (actie 36) stelt het RIVM een One Health DSA op. Dit is een template dat geschikt is voor gegevensuitwisseling ten behoeve van One Health Surveillance. Dit template wordt zodanig opgesteld dat het domeinoverstijgend ingezet kan worden in de samenwerking tussen RIVM en haar One Health partners, of tussen de partners onderling.

ACTIE 39: Platform gegevensuitwisseling One Health zoönosen

Het doel van de verbetering van de monitorings- en surveillancegegevens is om te komen tot een geïntegreerd One Health platform voor gegevensuitwisseling. Dat is een complexe opgave die de komende jaren stapsgewijs wordt aangepakt. Het RIVM zal hierbij voortbouwen op de One Health DSA en verbetering van de bestaande ICT-tools voor het matchen van data en sequenties (actie 36). Tevens worden er lessen getrokken uit het maken van afspraken met projectpartners omtrent het gebruik van (privacy-gevoelige) data gedurende de pilot gegevensuitwisseling varkensinfluenzavirussen (actie 37).

ACTIE 40: Gegevensuitwisseling internationaal

Ook op Europees niveau is geconstateerd dat een versterking van de gegevensuitwisseling van de veterinaire-humane surveillance nodig is, zodat o.a. Europese monitoring en systemen voor vroegtijdige waarschuwing goed op elkaar aansluiten. Het RIVM is coördinator van de Europese Joint Action United4Surveillance en is de werkpakketleider van het werkpakket One Health Surveillance. Het doel van het project is de integratie van Europese surveillancesystemen door het versterken van nationale surveillancesystemen.

ACTIE 41: Informatie- en kennisdeling veterinair – humaan

Enkele regio's hebben aangegeven de ambitie te hebben om een regionaal kennisnetwerk zoönosen op te zetten. In overleg met de betrokken partijen wordt bekeken hoe het Rijk hen kan ondersteunen in deze ambitie. In de periode 2024-2026 zal het RIVM in samenwerking met regionale arts consulent (RAC)/ regionale veterinaire consulent (RVC) en regionale GGD'en in alle regio's een activiteit/workshop/ oefening organiseren ter versterking van het netwerk op regionaal niveau.

Respons

Respons bij dierziekten en vectoren

ACTIE 42: Versterken samenhang van draaiboeken voor respons

Berenschot heeft een gezamenlijk zoönosentraject begeleid met de Brabantse veiligheidsregio's, GGD'en, Provincie Noord-Brabant, ministeries van VWS en LNV, NVWA en RIVM. Het traject bestond uit drie fases. In de eerste fase is in een deskstudie aan de hand van de beschikbare draaiboeken van alle betrokken organisaties geanalyseerd welke informatie er is, waar eventueel overlap is en waar de witte vlekken zijn. De bevindingen hieruit zijn gedurende een drietal tabletops (fase 2) met de vertegenwoordigers van alle betrokken organisaties geanalyseerd, besproken en doorleefd. Hierbij is de theorie en de planvorming als uitgangspunt genomen die in de tabletops vertaald werd naar de praktijk. In de derde fase heeft er een zoönosenoefening plaatsgevonden (zie actie 44), waarbij alle regionaal en landelijk betrokken organisaties hebben geoefend met een uitbraak van een zoönose. Hiervan heeft de terugkoppeling van Berenschot eind juli 2023 plaatsgevonden. De bevindingen van deze en twee voorgaande fases wordt in de komende periode besproken en verwerkt op landelijk en regionaal niveau. Tevens worden deze gebruikt bij de aanpassing van het Landelijk crisisplan infectieziekten.

ACTIE 43: Draaiboek voor zoönosenscenario waarbij gezelschapsdieren een rol spelen

Gezelschapsdieren kunnen een rol spelen in de verspreiding van zoönosen (een voorbeeld is papegaaienziekte (psittacosis)). In het geval van een onbekende zoönose, een snel verspreidende zoönose, of een zoönose met ernstige gevolgen, kan het treffen van (ingrijpende) maatregelen noodzakelijk zijn. Er moet rekening worden gehouden met

een scenario waarbij gezelschapsdieren een rol spelen bij een dergelijke uitbraak. Hiervoor wordt in 2023 een draaiboek opgesteld. Het draaiboek gaat zich richten op algemene samenwerking van partijen bij een uitbraak aangevuld met een aantal scenario's en type maatregelen waaraan gedacht kan worden.

ACTIE 44: Integrale One Health oefening

Op 17 en 18 april 2023 heeft, onder leiding van Berenschot, een integrale One Health oefening plaatsgevonden (als onderdeel van een groter zoönosentraject van Berenschot, zie actie 42). Verschillende betrokken partijen hebben een scenario voorgelegd gekregen waarbij een zoönotische infectieziekte zorgde voor een grootschalige uitbraak in de regio Brabant. Na afloop van de oefening is het verloop van het scenario geëvalueerd. De resultaten van deze evaluatie zijn verwerkt in een rapport dat Berenschot in juli 2023 heeft opgeleverd. De bevindingen uit dit rapport worden in de komende periode met betrokken organisaties besproken.

ACTIE 45: Centrale handreiking voor dood gevonden wilde vogels en dieren

De leidraad omgang met wilde vogels met vogelgriep is op 30 november 2022 gepubliceerd (Kamerstukken II 2022/23 28807, nr. 279) en naar de Tweede Kamer gestuurd. De leidraad heeft als doel duidelijkheid te geven over de rollen en verantwoordelijkheden van diverse betrokkenen. Deze handreiking zal de komende tijd worden uitgebreid naar de omgang met wilde zoogdieren met vogelgriep. Het streven is om dit voor het eind van 2023 af te ronden.

Respons in humane gezondheidszorg

ACTIE 46: Opschaling bestrijdingsstrategie vectoren

Als onderdeel van de paraatheid is het nodig dat wordt ingezet op onderzoek naar duurzame en (kosten) effectieve methoden voor de bestrijding van vectoren en vector-gebonden zoönosen. Daarnaast moeten bestrijdingsstrategieën voor muggen beter worden geregeld en moet er meer kennis komen over de (grootschaligere) inzet van bestrijdingsmethoden, biociden of andere alternatieven. De uitvoering hiervan komt te liggen bij het kennisplatform vectoroverdraagbare aandoeningen (zie actie 4), en wordt gestart na de oprichting daarvan.

ACTIE 47: Landelijk crisisplan infectieziektebestrijding

Het ministerie van VWS is bezig met het opstellen van een Landelijk Crisisplan Infectieziektebestrijding (LCP-I), in samenwerking met andere departementen en veiligheidsregio's. Inmiddels hebben de eerste gesprekken met belanghebbenden plaatsgevonden, evenals een analyse van de nog op te halen informatie om een duurzaam plan te kunnen opleveren dat aansluit bij de praktijk. Het is daartoe eveneens van belang om informatie op te halen bij het veld, en hierin de meest recente ontwikkelingen op het gebied van pandemische paraatheid op te nemen. Een aantal van de beleidskeuzes op dit gebied zullen eind 2023 en begin 2024 worden gemaakt, waardoor de verzending van het document aan de Tweede Kamer is voorzien voor het najaar van 2024, en niet voor het einde van 2023, zoals eerder is toegezegd.

ACTIE 48: Update van LCI-richtlijnen

Het RIVM werkt periodiek de LCI-richtlijnen bij. In de komende jaren worden de richtlijnen over zoönosen opnieuw beoordeeld en in samenwerking met andere instanties vanuit het veterinaire domein en de leefomgeving geactualiseerd.

Internationaal

ACTIE 49: Internationale prioriteiten voor versterken zoönosenbeleid

De internationale prioriteiten voor het versterken van het zoönosenbeleid, die in het actieplan zijn vastgelegd, richten zich op de volle breedte van One Health. Daar waar relevant wordt door Nederland aan Europese en mondiale overleggen deelgenomen om het Nederlandse zoönosenbeleid toe te lichten en ervaringen te delen. Afgelopen jaar bijvoorbeeld heeft Nederland het actieplan gepresenteerd en de Nederlandse zoönosenstructuur toegelicht op Europese bijeenkomsten, zoals het HSC en bij een CVO-CMO meeting. Daarnaast blijft Nederland zich inzetten om zoönosen en de One Health aanpak onderdeel uit te laten maken van de aanpassing van de International Health Regulations (IHR) en bij de totstandkoming van een pandemisch instrument (internationaal instrument voor pandemiepreventie en -paraatheid). Ook wordt het OHJPA initiatief (waar zoönosen een onderdeel van is) van de Quadripartite ondersteund, door bijvoorbeeld inzet van Nederlandse expertise bij expertgroepen.

ACTIE 50: Inzet Nederlandse expertise

Bij bijeenkomsten aangaande internationale ontwikkelingen op het gebied van pandemische paraatheid en One Health is het afgelopen jaar Nederlandse expertise ingezet om internationale samenwerking te intensiveren. Nederlandse deskundigen hebben deelgenomen aan bijeenkomsten van de EC en de Quadripartite om bij te dragen aan de ontwikkelingen op het gebied van zoönosen en om bi- en multilaterale relaties te onderhouden. Om direct bij te dragen aan het versterken van Europese beleid is per 2023 voor een periode van twee jaar een Nederlandse positie gerealiseerd bij de EC voor het onderwerp diergezondheid, waaronder (vaccinatie tegen) vogelgriep. Komend jaar worden met WHO, WOA en FAO gesprekken gevoerd over de mogelijkheden van detacheringen bij deze organisaties op het gebied van One Health.

ACTIE 51: Multilaterale en bilaterale samenwerking

Nederland neemt deel aan multilaterale initiatieven en netwerken, zoals de activiteiten van de Global Health Security Agenda (GHS). Tijdens de GHS-conferentie in december 2022 heeft Nederland samen met het Verenigd Koninkrijk een bijeenkomst over One Health georganiseerd. De bilaterale samenwerkingsverbanden op het gebied van zoönosen worden verkend. Er is afgelopen jaar een overzicht gemaakt van activiteiten en ontwikkelingen in India op het gebied van zoönosen om in een volgende stap de mogelijkheden voor samenwerking te verkennen.

Onderzoek

ACTIE 52: Kennisthema's ten behoeve van versterken zoönosenbeleid

De ontwikkeling van kennis over zoönosen, transmissieroutes en toepasbare diagnostiek draagt bij aan het voorkomen van het ontstaan en verspreiden van zoönosen en tijdig signaleren van zoönosen om zo nodig te kunnen ingrijpen. Onderzoeken die worden uitgevoerd moeten aansluiten bij beleid en uitvoering, zodat op basis van onderzoek maatregelen kunnen worden genomen of acties in gang gezet kunnen worden. Het afgelopen jaar is er vooral geïnvesteerd in de kennisthema's diagnostiekontwikkeling; zoönosenrisicocommunicatie; en het ontwikkelen van modellen. Aankomende jaren zal er verder worden geïnvesteerd in deze en de andere kennisthema's, o.a. door ZonMw, WUR (Early Recognition and Rapid Action in Zoonotic Emergencies (ERRAZE@WUR) en het RIVM via de meerjarig opdracht Versterken zoönosen (ZOOVer).

ACTIE 53: Meerjarige onderzoeksprogramma's ZonMw en ERRAZE ZonMw

Momenteel lopen er twee onderzoeksprogramma's bij ZonMw waarvan zoönosen onderdeel uitmaken: 1) het kennisprogramma Infectieziektebestrijding en 2) het kennisprogramma Pandemische paraatheid. Het programma infectieziektebestrijding loopt tot het einde van dit jaar. Binnen het kennisprogramma Pandemische paraatheid gaan twee consortia in september van start op de thema's detectie & voorspelling (Netherlands Centre for One Health consortium) en gedrag & maatschappij (BePrepared consortium). Daarnaast is er al een kennissynthese over vector-overdraagbare ziekten uitgevoerd binnen dit programma. Volgend jaar verschijnt de kennissynthese dier-menstransmissie. Beide kennissyntheses zijn belangrijk voor het goed kunnen vormgeven van verdere ZonMw onderzoeksprogrammering.

ERRAZE@WUR

Vanuit het onderzoeksprogramma ERRAZE@WUR is het afgelopen jaar geïnvesteerd in een aantal kennisthema's uit actie 52 (waarbij met andere instituten zoals RIVM wordt samengewerkt). Zo is er gewerkt aan diagnostiekontwikkeling (bijvoorbeeld methoden voor bemonsteren), de ontwikkeling van een systeem voor detectie van opkomende epidemische pathogenen en een One Health data infrastructuur. Komende jaren zal verder worden geïnvesteerd in de kennisthema's, met in de periode 2023-2025 de focus op preventieve maatregelen ter voorkoming van het ontstaan van zoönosen, de impact op zoönosen van klimaat- en landschapsverandering, diagnostiekontwikkeling en ontwikkeling van modellen die zoönosen kunnen voorspellen.

ACTIE 54: Internationale partnerschappen

Nederlandse onderzoeksinstituten (waaronder het RIVM en de WUR) nemen deel aan diverse Europese en wereldwijde initiatieven en partnerschappen. Het is belangrijk dat Nederland haar kennis over zoönosen deelt en leert van onderzoekspartners in andere landen. Het afgelopen jaar hebben Nederlandse onderzoeksinstituten o.a. deelgenomen aan Preventing Zoonotic Disease Emergence (PREZODE), Med-Vet-Net association, OHEJP, OHJPA, EU4Health, en Horizon Europe. Deze zullen de komende jaren zoveel mogelijk worden voortgezet.

Dit is een uitgave van

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport
Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

Juli 2023